

XV JORNADES LES NACIONS UNIDES I LA UNIÓ EUROPEA DAVANT ELS REPTES I LES AMENACES ACTUALS

VINDICACIÓ DE LES NACIONS UNIDES EN EL
SEU SETANTA-UNÈ ANIVERSARI

Dr. Xavier Pons Rafols
Catedràtic de Dret Internacional Públic.

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Eixos de la exposició.

1. El context de la creació de les Nacions Unides.
2. Els propòsits de les Nacions Unides: característiques principals.
3. Resiliència i virtualitat de les Nacions Unides per adaptar-se als canvis en la societat internacional.
4. Balanç i perspectives de futur.

1. **El context de la creació de les Nacions Unides.**

La creació de les Nacions Unides.

- Doble premissa:
 - Les Nacions Unides realment existents i no les idealment desitjables.
 - L'evolució del marc històric, polític i social internacional.
- Estem parlant d'Organitzacions internacionals, estructures institucionals permanents creades pels Estats → percepció funcional.
- Context històric de la creació de les Nacions Unides:
 - Segona Guerra Mundial (1939-1949) i el paper dels "aliats" o les Nacions Unides.
 - Reunions preparatòries → la Conferència de Ialta (febrer 1945).

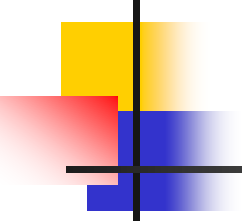
La creació de les Nacions Unides.

- Doble premissa:
 - Les Nacions Unides realment existents i no les idealment desitjables.
 - L'evolució del marc històric, polític i social internacional.
- Estem parlant d'Organitzacions internacionals, estructures institucionals permanents creades pels Estats → percepció funcional.
- Context històric de la creació de les Nacions Unides:
 - Segona Guerra Mundial (1939-1949) i el paper dels "aliats" o les Nacions Unides.
 - Reunions preparatòries → la Conferència de Ialta (febrer 1945).
- La celebració de la Conferència de San Francisco (abril-juny 1945) i l'entrada en vigor de la Carta de les Nacions Unides (24 d'octubre de 1945).

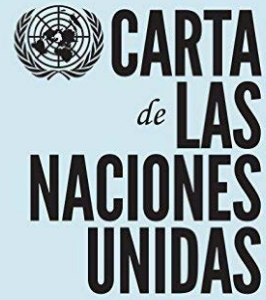
Els principis de les Nacions Unides.

- Principal propòsit → el manteniment de la pau i la seguretat internacionals.
- Altres propòsits o finalitats vinculats al principal.
- Principis o pautes de conducta que han de seguir els Estats i les Nacions Unides per assolir propòsits:
 - Igualtat sobirana dels Estats.
 - Bona fe en les relacions internacionals.
 - Arranjament pacífic de les controvèrsies.
 - Prohibició de l'ús o amenaça de la força.
- Principis desenvolupats i completats en una Declaració de l'any 1970 (25è aniversari) i reiterats constantment per les Nacions Unides.

-
-
- El context de la creació de les Nacions Unides.
 - **Els propòsits de les Nacions Unides: característiques principals.**

Els propòsits o finalitats de les Nacions Unides.

Y ESTATUTO de LA
CORTE INTERNACIONAL
DE JUSTICIA

- Establerts en l'article 1 de la Carta.
- Manteniment de la pau i la seguretat internacional:
 - Establiment d'un sistema de seguretat col·lectiva.
 - Facilitar l'arranjament de controvèrsies internacionals.
- Fomentar entre les nacions relacions d'amistat.
- Realitzar la cooperació internacional en la solució dels problemes internacionals de caràcter econòmic, social, cultural o humanitari i encoratjar el respecte dels drets humans i les llibertats fonamentals.
- Finalitat instrumental → servir de centre harmonitzador dels esforços de totes les nacions per assolir aquestes finalitats.

El caràcter “interdependent” dels propòsits.

- Tots estan vinculats i són condicions complementàries per enfortir la pau universal → no són compartiments estancs.
- La interrelació no ha fet més que créixer al augmentar també les connexions i les relacions internacional de tot tipus.
- Configuració dels pilars essencials de les Nacions Unides, que interactuen entre sí i que es reforcen uns als altres.
 - Els Programes de Bouthros Ghali: de Pau, de Desenvolupament, de Democratització.
 - El “concepte més ampli de la llibertat” de Kofi Annan i la relació pau, desenvolupament i drets humans.
 - El Document Final de la Cimera Mundial 2005.
- Els actuals reptes mundial interconnectats requereixen una cooperació internacional multilateral, integradora i multifacètica.

El caràcter "general" dels propòsits.

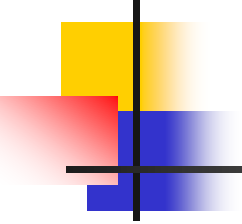
- Formulació de manera genèrica que facilita la seva interpretació evolutiva, extensiva i dinàmica.
- D'aquestes finalitats genèriques s'han de derivar totes les competències que siguin necessàries per assolir-les.
- Capacitat de generació de propòsits i funcions implícites, sense necessitat de modificar la Carta de les Nacions Unides.
- Es a dir, capacitat d'adaptació als canvis en la societat internacional.

El caràcter “universal” dels propòsits.

- Caràcter universal que és tan dels propòsits com de la mateixa Organització de les Nacions Unides.
- Ha passat de 51 Estats membres originaris a 193 Estats membres → universalitat versus heterogeneïtat.
- Condicions i procediment d'admissió:
 - Estat amant de la pau disposats a complir compromisos Nacions Unides.
 - Recomanació del Consell de Seguretat.
 - Decisió de l'Assemblea General.
- Gran admissió l'any 1955 superant els primers anys de bloqueig de la guerra freda → admissió d'Espanya.

-
-
1. El context de la creació de les Nacions Unides.
 2. Els propòsits de les Nacions Unides: característiques principals.
 3. **Resiliència i virtualitat de les Nacions Unides per adaptar-se als canvis en la societat internacional.**

Pilars essencials de les Nacions Unides.

- Des de 1945, les Nacions Unides, sense modificacions profundes de la Carta, han experimentat molts canvis i adaptacions.
- Canvis i adaptacions que han afectat als tres pilars del sistema de les Nacions Unides:
 - Pau i seguretat internacionals.
 - Desenvolupament.
 - Drets humans.
- Tres pilars que, al seu torn:
 - Són les bases de la seguretat i el benestar col·lectius.
 - Estan vinculats entre sí i es reforcen els uns als altres.

La pau i la seguretat internacionals.

- Doble funció de les Nacions Unides:
 - Sistema col·lectiu en cas d'amenaça a la pau, acte d'agressió o quebrantament de la pau.
 - Arranjament pacífic de les controvèrsies internacionals.
- Eix vertebrador d'aquesta funció en el Consell de Seguretat:
 - Responsable primordial de la pau i la seguretat internacionals.
 - Les seves decisions són acceptades i complides pels membres de les Nacions Unides.
- Aparició de les primeres Operacions de Manteniment de la Pau (OMP) o cascos blaus.

Evolució de les operacions de manteniment de la pau (OMP).

- Les OMP no estan previstes en la Carta de les Nacions Unides.
- Establertes davant la inacció del Consell de Seguretat bloquejat per l'antagonisme de la guerra freda des de 1948.
- Inicial desplegament de forces militars aportades per diferents Estats amb el consentiment de l'Estat on es desplegaven.
- Objectius de les OMP focalitzats en:
 - Interposar-se entre parts enfrontades, amb el seu consentiment.
 - Verificar o controlar el cessament del foc o zones desmilitaritzades.
- Algunes van resultar polèmiques i van provocar situacions de "crisi constitucional" en el si de les Nacions Unides → equilibri polític entre l'Assemblea General i el Consell de Seguretat.
- Base jurídica en l'anomenat "Capítol VI i mig".

Les OMP de primera generació.

- Durant tot el període de la guerra freda es van crear OMP de manera limitada i amb objectius d'interposició o verificació.
- En conflictes on no estaven implicades directament les dues grans potències: Orient Mitjà, Índia/Pakistan, Xipre, Nova Guinea, Iemen, Congo.
- Principis fonamentals d'aquestes operacions de primera generació:
 - Consentiment de l'Estat o Estats afectats.
 - Imparcialitat de l'actuació de l'OMP.
 - No ús de la força armada, llevat de la legítima defensa.

Punt d'inflexió i canvi en les OMP.

- Final de la guerra freda (1989/1990):
 - Canvis en els escenaris internacionals.
 - Canvis també en la tipologia dels conflictes.
- Evolució en el concepte i funcions de les OMP → operacions de segona generació, amb caràcter multidimensional.
- Replantejament del concepte i els principis de les OMP:
 - Necessitat del consentiment de l'Estat o Estats afectats o de les parts en conflicte → les operacions de pau de les Nacions Unides no són operacions coercitives amb ús de la força.
 - Imparcialitat de la OMP, però rebuig a una "ideologia institucional d'imparcialitat", fins i tot en casos d'amenaça de genocidi.
 - Autorització de l'ús de la força (manteniment "***enèrgic***" de la pau):
 - En legítima defensa dels components de l'operació.
 - En defensa del mandat de l'operació i del seu compliment.
 - En defensa i protecció de la població civil.

Situació actual de les OMP.

- Plantejament diacrònic i també sincrònic de les OMP → n'hi ha de molt diverses (de primera i de segona o tercera generació) i algunes que fa molt de temps que existeixen (des de 1949).
- Les darreres OMP → Missió multidimensional e integrada d'Estabilització de les Nacions Unides a Malí (MINUSMA) i Missió multidimensional e integrada d'Estabilització de les Nacions Unides a República Centreafricana (MINUSCA).
- Supòsits d'autorització a "forces multinacionals" per a l'ús de la força en protecció d'una OMP.
- Recurs a altres Organitzacions internacionals regionals:
 - Unió Africana (força híbrida a Darfur).
 - CEDEAO.
 - OTAN.

El desenvolupament.

- No era un eix central en 1945 → reconstrucció després de la segona guerra mundial.
- Amb la descolonització passarà a ser un eix vertebrador de l'acció de les Nacions Unides.
- Principals òrgans responsables:
 - Assemblea General.
 - Consell Econòmic i Social.
- Creació d'altres programes i estructures:
 - PNUD (Programa de les Nacions Unides pel Desenvolupament).
 - UNCTAD (Conferència de les Nacions Unides pel Comerç i el Desenvolupament).
- La pretensió d'un nou ordre econòmic internacional.

Noves dimensions del desenvolupament.

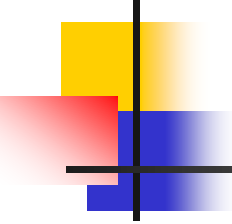

- De la perspectiva conjuntural a la perspectiva estructural.
- La connexió amb el medi ambient → el concepte de desenvolupament sostenible (1992).
- L'elaboració dels Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (2000) per assolir el 2015:
 - Els ODM i el seu caràcter social.
 - La Cimera Mundial de 2005.
 - La Conferència de 2010: Per a complir la promesa.
- Els Objectius de Desenvolupament Sostenible 2030:
 - "Transformant" el nostre món → els ODS 2030.
 - 17 objectius i 169 metes.
- La crisi del finançament al desenvolupament.

Els drets humans.

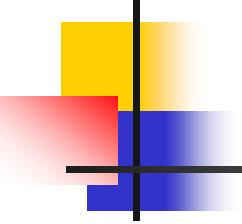
- Relació indissoluble entre les Nacions Unides i els drets humans.
- Objectiu de promoció, respecte i efectivitat.
- Dimensions de l'actuació de les Nacions Unides:
 - Desenvolupament normatiu.
 - Promoció dels drets humans.
 - Efectivitat dels drets humans.
- Desenvolupament normatiu
 - Declaració Universal de Drets Humans de 1948.
 - Els Pactes de 1966:
 - El Pacte de Drets Civils i Polítics.
 - El Pacte de Drets Econòmics, Socials i Culturals.
 - Altres Convenis específics o sectorials.

Drets humans, democràcia i estat de dret.

- Interrelació ja present el 1945 i que no ha fet més que augmentar.
- Reconeixement d'una connexió indissociable entre drets humans, democràcia i estat de dret.
- L'estat de dret en Dret Internacional:
 - En el pla internacional → compliment de les normes internacionals.
 - En el pla nacional → dimensió formal (imperi de la llei) i dimensió substantiva (respecte dels drets humans).
- Concepte d'estat de dret de les Nacions Unides → principi de govern on els poders públics i totes les persones estan sotmeses a lleis que es promulguen públicament, que es fan complir per igual i s'apliquen amb independència i que són compatibles amb les normes i els principis internacionals en matèria de drets humans

-
-
1. El context de la creació de les Nacions Unides.
 2. Els propòsits de les Nacions Unides: característiques principals.
 3. Resiliència i virtualitat de les Nacions Unides per adaptar-se als canvis en la societat internacional.
 4. **Balanç i perspectives de futur.**

Adaptacions de les Nacions Unides.

- Adaptació als canvis en les funcions de les Nacions Unides.
- Adaptació als canvis també en les estructures de les Nacions Unides:
 - Estructures ja caduques i no operatives.
 - Noves estructures i nous òrgans subsidiaris.
- Sense modificacions de la Carta es poden introduir canvis i reformes d'alt nivell.
- Ara bé, el moment actual (de confluència de crisis i de canvis accelerats) demana urgentment:
 - Una major representativitat de les Nacions Unides.
 - Una major legitimitat de les Nacions Unides.
 - Una major eficiència de les Nacions Unides.
- Opcions per revisar la Carta de les Nacions Unides.

Procediments per reformar la Carta.

- Procediment de l'article 108:
 - Adopció de la o de les esmenes per dos terceres parts dels membres de l'Assemblea General.
 - Ratificació per dos terceres parts dels membres de les Nacions Unides, inclosos els cinc membres permanents del Consell de Seguretat.
- Procediment de l'article 109:
 - Convocatòria per celebrar una Conferència general per dos terceres parts dels membres de l'Assemblea General i nou membres qualsevol del Consell de Seguretat.
 - Adopció de la o de les esmenes per dos terceres parts de la Conferència general.
 - Ratificació per dos terceres parts dels membres de les Nacions Unides, inclosos els cinc membres permanents del Consell de Seguretat.
- Només s'han operat reformes molt puntuals per la via de l'article 108, ampliant el nombre de membres d'alguns òrgans.

Proposta de reforma del Consell de Seguretat.

Recuadro 5 Reforma del Consejo de Seguridad: modelos A y B

Según el modelo A habría seis nuevos puestos permanentes, no habría nuevos derechos de veto y habría tres nuevos puestos no permanentes de dos años de duración, divididos entre las grandes regiones según se indica a continuación:

<i>Región</i>	<i>Número de Estados</i>	<i>Puestos permanentes (que se mantienen)</i>	<i>Nuevos puestos permanentes (que se proponen)</i>	<i>Puestos con un mandato de dos años (no renovable) que se proponen</i>	<i>Total</i>
África	53	0	2	4	6
Asia y el Pacífico	56	1	2	3	6
Europa	47	3	1	2	6
América	35	1	1	4	6
Total modelo A	191	5	6	13	24

Según el modelo B, no habría nuevos puestos permanentes pero se crearía una nueva categoría de ocho puestos con un mandato renovable de cuatro años y un nuevo puesto no permanente con un mandato de dos años (no renovable), divididos entre las grandes regiones según se indica a continuación:

<i>Región</i>	<i>Número de Estados</i>	<i>Puestos permanentes (que se mantienen)</i>	<i>Puestos con un mandato renovable de cuatro años que se proponen</i>	<i>Puestos con un mandato de dos años (no renovable) que se proponen</i>	<i>Total</i>
África	53	0	2	4	6
Asia y el Pacífico	56	1	2	3	6
Europa	47	3	2	1	6
América	35	1	2	3	6
Total modelo B	191	5	8	11	24

L'actual cruïlla decisiva de les Nacions Unides.

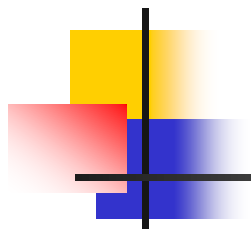
- Expansió del terrorisme internacional.
- Guerra civil a Síria i altres zones del món àrab i d'Àfrica.
- Tensions com les de la guerra freda arran de la crisi d'Ucraïna.
- Acceleració del canvi climàtic i altres riscos ambientals.
- Les tragèdies migratòries i la crisi dels refugiats.
- Durada de la crisi financera i econòmica internacional.
- L'extensió de la pobresa extrema.
-
- Antonio Guterres nou Secretari General a partir d'1 de gener de 2017.

Consideracions finals.

- Vigència i actualitat de les Nacions Unides.
- Capacitat de resiliència i adaptació als canvis.
- Convindria una reforma a fons per enfortir-les.
- Són un instrument al servei dels Estats i el seu funcionament depèn de la voluntat política.
- Amb evidents limitacions segueixen sent:
 - L'únic fòrum mundial on els interessos es confronten.
 - Les cultures i civilitzacions dialoguen.
 - Es poden reduir les posicions contraposades.
- Cal reforçar-les i dotar-les de major credibilitat.

Moltes gràcies.